

LA RÀDIO EN MENORQUÍ I L'ENTONACIÓ DE LES PREGUNTES PARCIAIS

Júlia Pons Llabrés
Universitat de Barcelona

Resum

En aquest article volem donar compte de l'entonació de les preguntes parcials en menorquí. Per fer-ho, hem analitzat 41 preguntes extretes d'un corpus de ràdio amb l'objectiu de trobar els patrons utilitzats i veure'n la recurrència. El treball se situa en el marc teòric de l'*Anàlisi Melòdica de la Parla (AMP)*, i parteix de la base que l'entonació pertany al nivell fonològic i està constituïda per totes les variacions de to rellevants que tenen lloc en la parla. Els enunciats extrets han estat analitzats seguint el mètode d'anàlisi proposat per Cantero i Font-Rotchés en el *Protocolo de análisis melódico del habla* (2009).

PARAULES CLAU: entonació, preguntes parcials, menorquí, ràdio

Resumen

En este artículo queremos dar cuenta de la entonación de las preguntas parciales en menorquín. Para ello hemos analizado 41 preguntas que extraídas de un corpus de radio con el objetivo de encontrar los patrones más utilizados y ver su recurrencia. El trabajo se sitúa en el marco teórico del *Análisis Melódico del Habla (AMH)*, y parte de la base que la entonación pertenece al nivel fonológico y está constituída por todas las variaciones de tono relevantes que se dan en el habla. Los enunciados extraídos han sido analizados siguiendo el método de análisis propuesto por Cantero y Font-Rotchés en el *Protocolo de análisis melódico del habla* (2009).

PALABRAS CLAVE: entonación, preguntas parciales, menorquín, rádio

Abstract

This article wants to describe the intonation of non-polar questions in Menorquí. To do so we have analyzed 41 questions taken from a radio corpus. Our goal is to find the most common melodic patterns and see its recurrence. The paper takes the *Melodic Analysis of Speech (MAS)* as theoretical framework and assumes that the intonation owns to the phonological level and it's constituted by all tone variations relevant that take place in speech. All statements taken have been analyzed following the analysis method proposed by Cantero and Font-Rotchés in *Protocolo de análisis melódico del habla* (2009).

KEY WORDS: intonation, partial questions, menorquí, radio.

0. Introducció

Les preguntes parcials en català tenen una freqüència d'aparició força elevada. Tot i així, l'estudi de l'entonació d'aquest tipus de preguntes encara és incipient i, si bé l'estudi de les interrogatives en català central ha estat objecte d'investigació per part de diversos autors, com Bonet (1984, 1986), Salcioli (1988), Prieto (2002), Font-Rotchés (2008, 2009b), entre d'altres, en menorquí, a part dels treballs de Mascaró (1986, 1987) i la investigació sobre les interrogatives absolutes de Font-Rotchés (2009a), encara és un camp relativament verge.

En general, en l'abstracció mental que com a parlants tenim de l'entonació de les preguntes absolutes es dibuixa una melodia ascendent, que identifiquem com la més

prototípica, en contrast amb altres modalitats oracionals caracteritzades per una entonació més neutra, com ara les oracions declaratives. De fet, però, les interrogatives absolutes en català –aquelles en què la pregunta abraça el contingut de tot l'enunciat i es respon amb *sí/no*– poden presentar diferents inflexions finals, ascendent (+80%), descendent-ascendent (+120%), amb nucli elevat (+50%), entre d'altres (vegeu Font-Rotchés, 2007, 2008, 2009a). Fins i tot, en alguns casos, si el context conversacional o la construcció gramatical de l'enunciat permeten al receptor percebre la intenció de demanda i sempre que l'emissor vegi garantides les seves finalitats comunicatives, l'ascens que té lloc en la inflexió final pot ser inferior o, fins i tot, la melodia es pot produir amb una entonació descendent.

Les preguntes parcials, també anomenades pronominals, es caracteritzen perquè el contingut de la pregunta es focalitza en un constituent de l'enunciat, el mot interrogatiu. Aquests mots en català poden ser: *qui, què, quan, quant, quin, per què, on* i *com*, i poden anar precedits d'una preposició *amb, a partir de, en, de*, entre d'altres (Payrató 2002). Així doncs, en el cas de les interrogatives parcials, l'element interrogatiu que les encapçala ja ens diu, gramaticalment, que es tracta d'una pregunta i, en conseqüència, no necessitem explicitar-ho a través de l'entonació. Per tant, atenent al principi d'economia, tendirem a estalviar-nos l'esforç addicional que suposa la melodia ascendent si el contingut del missatge i la intenció comunicativa queden prou reflectits a partir d'altres mecanismes. La hipòtesi, doncs, és que els contorns d'aquestes preguntes no tindran un ascens a la inflexió final, sinó un descens.

Ara bé, tot i aquesta hipòtesi, entenem que l'entonació descendent no serà l'única que facin servir els parlants. Creiem que hi ha una entonació prototípica i més general per a les preguntes encapçalades per un mot interrogatiu, però també que aquesta entonació variarà en funció de diversos factors, com ara el context pragmàtic. El que ens interessa, doncs, és descobrir els motius que porten el parlant a desviar-se de l'entonació prototípica. Per això, l'objectiu general del treball serà trobar els diferents patrons melòdics amb els quals els menorquins formulen les preguntes parcials, plasmar-los gràficament per fer descripcions completes i objectives de l'entonació d'aquest dialecte i trobar amb quina recurrència es produeix cada melodia.

1. El marc teòric

Per fer aquest treball ens basarem en les consideracions que va adoptar Dolores Font-Rotchés en el llibre sobre *L'entonació del català* (2007), basat en la proposta de Cantero (2002). Creuem que l'entonació és un fenomen lingüístic que pertany al nivell fonològic i que és constituït per totes les variacions de to rellevants que tenen lloc en la parla. Ara bé, reconeixem que té una funció expressiva i una funció cohesionadora i delimitadora del discurs. Entenem, com fa l'escola holandesa, que accent i entonació formen part d'una mateixa realitat i que estan estretament lligats: tots dos són informats per la F_0 . I també, que l'entonació té significat propi, el qual no pertany ni al nivell sintàctic, ni semàntic, ni pragmàtic, sinó al fonològic. Per consegüent, doncs, no és ni un significat gramatical ni un significat lèxic, sinó que ens ve donat per les relacions d'oposició que s'estableixen entre les diferents unitats fonològiques.

La unitat de l'entonació és el grup fònic, que integra un conjunt de sons organitzats jeràrquicament en el contorn o melodia. El grup es delimita per la presència d'un accent,

que conté una inflexió tonal situada normalment al final de l'enunciat. Aquest accent és el nucli del contorn i aporta la major part de la càrrega significativa. Dit d'una altra manera, el grup fònic és la unitat que integra el conjunt de sons jerarquititzats, l'esquema rítmic i la melodia, i constitueix la unitat més gran en què se segmenta el discurs. Els límits del grup fònic estan definits per l'accent sintagmàtic, que conté una inflexió tonal i que n'és el nucli.

2. Metodologia

2.1 Presentació del mètode Anàlisi Melòdica de la Parla

En aquest apartat explicarem el mètode d'anàlisi melòdica que hem fet servir en el treball, que pren com a referència les exposicions que se'n van fer a Cantero (2002) i Font-Rotchés (2007) i que es concreta en el *Protocolo de análisis melódico del habla* (Cantero i Font-Rotchés, 2009). Es tracta d'un mètode de base acústicoperceptiva que, a diferència d'altres mètodes d'anàlisi, es caracteritza perquè:

- ofereix un criteri de segmentació de les melodies de la parla exclusivament fònic, independent de qualsevol altre nivell d'anàlisi, de manera que permet fins i tot analitzar la parla espontània genuïna.
- presenta un sistema de processament de dades acústiques que ens permet obtenir els valors relatius de les melodies per tal que es puguin comparar, classificar i extreure'n generalitzacions lingüístiques.

A continuació, exposem les característiques principals del mètode AMP a partir de l'ús que se n'ha fet en investigacions sobre l'entonació del català, com ara la de Font-Rotchés 2007.

2.2 Identificació de les unitats melòdiques en un corpus de parla espontània

Sovint, els estudis d'entonació es plantegen a partir d'un corpus de "parla de laboratori" que permet discriminar els enunciats que es volen analitzar i descriure. Però quan es demana a un parlant que llegeixi un enunciat o es pretén que el parlant l'indueixi a partir d'una sèrie de pistes, se li està donant ja una estructura tancada i un context pragmàtic, de manera que la producció del parlant es veu condicionada per les indicacions de l'investigador i queda lligada a altres nivells d'anàlisi lingüística, com ara el sintàctic o el pragmàtic. Aquests mètodes "de laboratori", doncs, acaben descrivint les propietats fòniques de les unitats gramaticals més que no pas les propietats fòniques de la parla.

Per això, creiem que un corpus de parla espontània, en què no es poden controlar els enunciats emesos ni la forma com han estat proferits i en què l'investigador no influeix en cap moment sobre la producció d'un enunciat és molt més favorable per estudiar l'entonació. Creiem, també, que el mètode adoptat disposa d'un model teòric que permet identificar amb tota precisió les unitats fòniques de la parla, independentment de qualsevol altre nivell d'anàlisi.

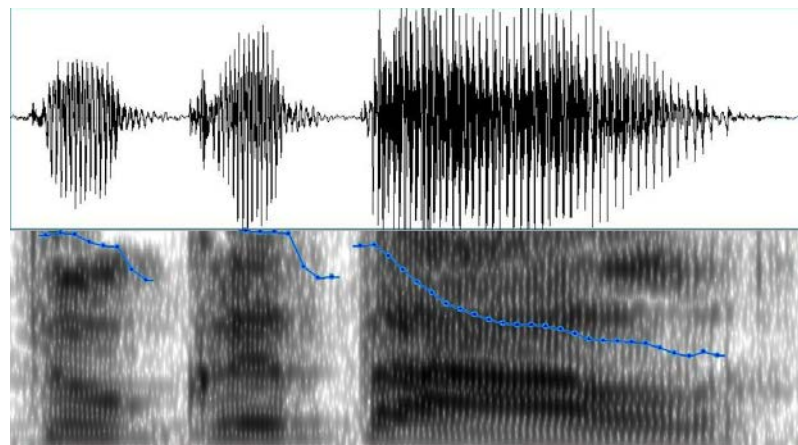
El model teòric que aplicarem, doncs, es basa en el concepte de jerarquia fònica segons el qual la parla està formada per unitats fòniques travades, ben jerarquititzades: la síl·laba, el grup rítmic (o paraula fònica) i el grup tonal. Aquestes unitats dibuixen la

melodia, la unitat d'anàlisi de la qual és el segment tonal¹. No constitueixen segments tonals, però, les vocals tòniques, que poden donar lloc a una inflexió tonal. És a dir, cada vocal tònica pot suposar un segment tonal o bé més d'un.

Per segmentar la parla espontània en unitats melòdiques partim d'un criteri formal: la presència d'una inflexió tonal que delimiti el grup fònic. Cada contorn contindrà, unes vegades, sintagmes més o menys definits, i unes altres, oracions més o menys completes gramaticalment (ja que treballem amb llengua oral espontània), però, en cap cas, depenem d'aquestes unitats gramaticals, perquè analitzem unitats fòniques (tant si contenen unitats gramaticals senceres com si no).

2.3 Fase acústica: determinació dels valors freqüencials rellevants i estandardització

Abans de començar a analitzar una melodia cal que discriminem els valors freqüencials rellevants (els segments tonals) dels valors irrellevants. És a dir, prendrem com a referència per a l'anàlisi les vocals i deixarem de banda les consonants sordes, que com que no tenen F_0 no es tenen en compte (a diferència de les sonores), i les glides. Un cop identificades les vocals –per la qual cosa farem servir el programa informàtic d'anàlisi i síntesi acústica Praat–, en determinem el valor central o bé extraiem una mitjana a partir dels valors de la F_0 de la vocal quan aquesta és suficientment estable (vegeu a la figura 1, *tu*, 289 Hz, *què*, 285 Hz). Quan es tracta d'una vocal tònica que conté una inflexió tonal, hem de determinar el valor dels dos segments tonals que constitueixen la inflexió (o dels tres valors si la inflexió és circumflexa) i que es calculen a partir dels valors extrems de la inflexió (vegeu a la figura 1, *tal*, amb dos valors, 284 Hz i 191 Hz).

<i>Enunciat</i>	tu	què	tal?	tal?*
<i>Hz</i>	289	295	284	191

Figura 1. Sonograma de la pregunta *Tu què tal?*

¹ Els segments tonals estan constituït pels valors tonals –relatius– de cada nucli sil·làbic, és a dir, els valors de les F_0 de cada vocal convertits en valors relatius.

Estandardització

Els valors absoluts en Hz obtinguts en la primera fase de l'anàlisi encara no constitueixen la melodia del contorn, sinó que només són dades en brut que hauran de ser processades. Així doncs, el segon pas és estandarditzar totes aquestes freqüències per extreure els valors relatius de la melodia. És necessari relativitzar tots els valors de les freqüències, perquè el contorn d'una melodia no és la mera successió de valors freqüencials absoluts, sinó la successió de valors relatius, d'interval. És a dir, la melodia que constitueix la successió de valors 100 Hz–200 Hz no és igual a la melodia que constitueix els valors 200 Hz–300 Hz, encara que la diferència en els dos casos sigui de 100 Hz: en termes absoluts la diferència és la mateixa, però en termes relatius l'interval tonal no és el mateix. En el primer cas, la diferència és d'un 100%; en el segon, la diferència és d'un 50%. Així doncs, entre 100 Hz i 200 Hz hi ha el mateix interval que entre 200 Hz i 400 Hz (un 100%), i entre 200 Hz i 300 Hz hi ha el mateix que entre 300 Hz i 450 Hz (un 50%). Això és important per poder posar al mateix nivell els valors d'un enunciat pronunciat per un home i els d'un enunciat pronunciat per una dona, si tenim en compte que la tessitura de la veu és diferent.

Si convertim els valors en percentatges podem expressar de manera molt més visual i lineal un fenomen logarítmic: calculem a partir d'una regla de tres el percentatge de variació de cada valor absolut respecte del valor anterior, expressant l'ascens amb un percentatge positiu i el descens amb un de negatiu.

Enunciat	tu	què	tal?	tal?*
Hz	289	295	284	191
Percentatge	100%	2,1%	-3,7%	-32,7%

Quadre 1. Distància tonal en percentatges dels segments tonals

Amb aquest càlcul obtenim els valors relatius del contorn en percentatges: l'ascens, en positiu, i el descens, en negatiu (vegeu Quadre 1). Per tal de fer-ne la representació gràfica, convertim els percentatges obtinguts en valors estàndards. Comencem, doncs, per 100 (un valor arbitrari), i hi apliquem el percentatge d'ascens o de descens que experimenta cada segment i obtenim els valors següents (vegeu Quadre 2):

Enunciat	tu	què	tal?	tal?*
Hz	289	295	284	191
Percentatge	100%	2,1%	-3,7%	-32,7%
Corba Estàndard	100	102	98	66

Quadre 2. Corba estàndard de l'enunciat *Tu, què tal?*

Ara, amb els valors estandarditzats, podem dibuixar gràficament cada enunciat i comparar-lo, independentment de l'edat, el sexe, o qualsevol altra característica de l'informant.

Interpretació de les dades

Un cop processades i estandarditzades les dades i un cop que hem dibuixat les melodies cal que les interpretem.

En el model teòric que hem seguit es distingeix entre els trets melòdics i els contorns (que constitueixen el nivell fonètic de l'entonació) i els trets fonològics (que permeten establir els tonemes o les unitats fonològiques de l'entonació).

Els trets fonològics que contemplem són: /± Interrogatiu/ /± Emfàtic/ i /±Suspès/. Si combinem aquests tres trets, podem caracteritzar els tonemes de la llengua (Cantero, 2002). D'altra banda, els trets melòdics són característiques dels elements funcionals del contorn: l'anacrusi, el primer pic, el cos (o declinació), el nucli i la inflexió final. Segons el mètode que hem adoptat, el patró melòdic no és una mera representació d'una línia amb ascensos i descensos, sinó que és una abstracció de la realitat parlada, representativa de múltiples melodies amb els trets melòdics compresos entre els seus marges de dispersió (definites amb claredat i quantificats objectivament). Aquests marges de dispersió del patró ens permeten entendre múltiples contorns en la llengua que tenen una inflexió similar: són les variacions de què ens servim els parlants per transmetre intencions, emocions i altres continguts expressius o bé per evidenciar diferències socioculturals o dialectals (encara que el seu valor fonològic continua essent, en tot cas, el mateix).

3. Presentació de les dades

Per fer aquest estudi ens hem basat en 41 preguntes pronominals extretes d'un corpus de parla que vam elaborar a partir d'unes set hores d'enregistraments extrets de la ràdio, concretament de l'emissora local La COPE, emesos el 2011. Els programes escollits eren tertúlies sobre temes d'actualitat social, política i esportiva o bé entrevistes a diferents personatges destacats de l'illa de Menorca. Aquestes set hores ens han proporcionat un corpus de preguntes més extens del que hem fet servir per a aquest treball, però algunes de les preguntes obtingudes s'han hagut de desestimar per motius diferents.

Cadascun dels enunciats que presentem al quadre 3 ha estat analitzat i classificat segons el patró melòdic que presenta, seguint la classificació de Font-Rotchés (2005, 2007), en funció de si la melodia és típica o amb èmfasi. A la dreta de cada enunciat hi ha el codi, que conté un enllaç directe amb l'àudio de cada pregunta, la pàgina on es pot trobar el gràfic corresponent en l'annex i alguns aspectes del significat pragmàtic del context en què es donen. Entenem que amb aquest tipus de preguntes el parlant pot demanar informació que desconeix, informació que sap (si n'està segur) o que pressuposa (si no n'està segur), o pot formular una pregunta retòrica.

	Enunciat	Codi	Pàg.	Context pragmàtic
PATRÓ 1	Contorns típics			
	1. Tu què tal?	IF2.3	5	Informació no coneguda
	2. Com estàs?	IF2.4	5	Informació no coneguda
	3. Fins quan pot durar açò?	IM5.1	13	Informació no coneguda
	4. Per què?	IM6.2	16	Informació pressuposada
	5. Què serà?	IM7.1	16	Informació pressuposada
	6. Què és ETA ara?	IM7.2	16	Informació pressuposada
	7. Què és lo que opina amb aquest tema?	IM14.2	21	Informació pressuposada
	8. Idò què passa?	IM14.3	23	Informació no coneguda
	9. Com neix açò?	IM16.3	23	Informació no coneguda
	Contorns amb èmfasi			
	10. Quina quantitat més o menys ha vingut de fora?	IF1.1	1	Informació no coneguda
	11. I quins aspectes diries tu que estira sa gent que vengui a Menorca a fer aquest circuit?	IF1.2	2	Informació no coneguda
	12. Què trobes Maite un poc lo que ara mos ha comentat na Naiara?	IF2.1	3	Informació no coneguda
	13. Avui vespre, a partir de quina hora, ja que esteim ara...?	IF2.2	4	Informació no coneguda
	14. Com tenim ses previsions per enguany a Balears?	IF2.5	6	Informació pressuposada
	15. Com es prepara aquest camp?	IF2.6	7	Informació no coneguda
	16. Què és que va passar també en el Sinn Féin?	IM2.3	9	Retòrica
	17. En el Sinn Féin, què és que va passar?	IM2.2	8	Retòrica
	18. Víctimes de què?	IM3.1	10	Retòrica exclamativa
	19. Què és que ha de fer es qui l'agafa?	IM3.3	11	Retòrica
	20. Quins moviments ha de fer, es govern?	IM3.4	12	Retòrica
	21. Voltros quin record en teniu, de quan éreu al·lots, d'aquestes coses antigues?	IM5.2	14	Informació no coneguda
	22. Avont és sa garantia de que açò se complirà?	IM6.1	15	Informació pressuposada
	23. Què és ETA si no té aquesta activitat violenta?	IM7.1	17	Informació pressuposada
	24. Què hagués fet com a president si no hagués tingut el PSM com a soci de govern?	IM11.1	18	Informació no coneguda
	25. Quina actuació no ha pogut desenvolupar per estar condicionat a un acord de govern?	IM11.1	19	Informació no coneguda
26. Què li diries an aquesta gent?	IM12.1	20	Informació no coneguda	
27. Ses dones pageses, què diuen d'açò?	IM14.1	21	Informació pressuposada	

	28. Ara jo què? És ver? Què?	IM16.2	22	Informació pressuposada
	29. Quina versió, me diu, has duit d'en Leonard Cohen?	IM16.4	24	Retòrica
PATRÓ 2	Contorns típics			
	30. Com poden venir a hivernar aquí?	IM1.2	25	Retòrica exclamativa
	31. Què és que apareix ara?	IM2.1	26	Retòrica
	Contorns amb èmfasi			
	32. Trobes que és açò lo que hem de fer?	IM3.2	27	Retòrica exclamativa
	33. Com es fa un bunyol?	IM4.1	28	Informació no coneguda
	34. Quina festa han de fer?	IM10.1	29	Retòrica exclamativa
PATRÓ 3	35. Què li ha comportat i quines són ses mancances que ha vist en sa seva pròpia gestió?	IM12.2	30	Informació no coneguda
PATRÓ 4	Contorns amb èmfasi			
	36. Com és una recepta?	IM4.1	31	Informació no coneguda
	37. Com s'ha arribat an aquesta passa?	IM1.1	32	Retòrica
	38. Què serà ETA sense activitat armada, tot i que no estigui dissolta?	IM7.1	33	Informació pressuposada
	39. Però clar, ells, quan diran prou?	IM7.3	34	Informació no coneguda
	40. Es Consell Insular, com pot incidir més des des punt de vista des programa del PSOE?	IM9.1	35	Informació no coneguda
PATRÓ 5	41. Quina sensació sent aquell que ja és president, però encara no ha passat per unes urnes, com a nombre u?	IM13.1	36	Informació no coneguda

Quadre 3. Les preguntes parcials del corpus

El nombre d'informants diferents que produeixen aquestes preguntes és 18. Malauradament, la proporció entre homes i dones no és gaire equilibrada: tots els tertulians que participen en els programes són homes i, en la majoria dels casos, els entrevistadors, també. Per això, s'han analitzat 16 informants masculins (88,8%) i només 2 informants femenins (11,1%). Amb aquesta proporció d'informants tan desigual, el nombre d'enunciats produïts per uns i altres també està força desequilibrat: el nombre de preguntes produïdes per homes és molt més elevat (33 enunciats, 80,4%) que el de preguntes produïdes per dones (només 8 enunciats, 19,5%).

Estructura dels contorns analitzats

Les corbes melòdiques estandarditzades presenten una estructura de tres parts: l'anacrusi, constituïda per les primeres síl·labes del contorn fins arribar a la primera vocal tònica anomenada primer pic; el cos, que comença després del primer pic i arriba fins a la darrera vocal tònica o nucli; i la inflexió tonal, que va de la darrera vocal tònica fins al final. Fixem-nos que els límits entre les parts són constituïts pel primer accent tònic del contorn, que anomenem primer pic, i pel darrer, que anomenem accent sintagmàtic o nucli (vegeu figura 2).

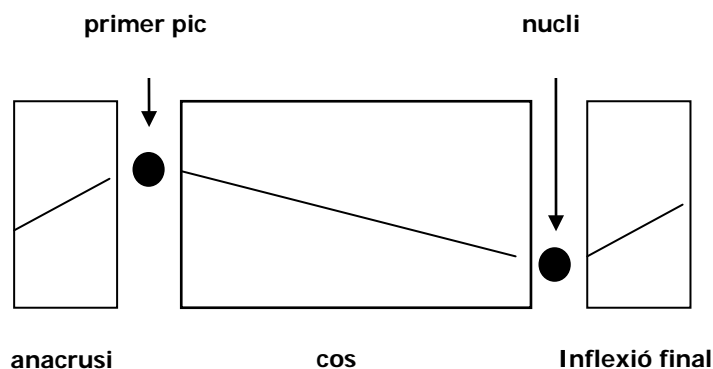

Figura 2. Estructura fònica del contorn entonatiu

La inflexió final és la part més significativa i la que ens permet classificar les melodies i establir els patrons melòdics.

3.1 Patrons melòdics de les preguntes parcials

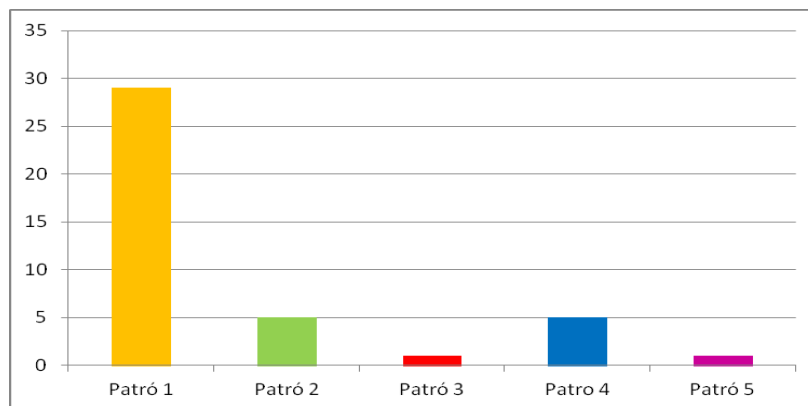
Els vuit patrons melòdics que presentem en el quadre 4 estan extrets dels patrons que va establir Font-Rotchés (2005, 2007) segons com van percebre les melodies del seu estudi els parlants en la darrera fase de l'aplicació del mètode, que es basa en el criteri perceptiu. Els patrons es classifiquen en /±interrogatiu/, /±emfàtic/ i /±suspès/. Ara bé, com pot ser que una pregunta sigui considerada /-interrogativa/? Sovint, la manera com els parlants perceben la melodia no coincideix amb el tipus d'enunciat: no totes les melodies interrogatives contenen, des del punt de vista gramatical, exclusivament preguntes. Si aïllem un enunciat del seu context pragmàtic ens podem trobar que ens falta part de la informació que ens ha d'ajudar a interpretar-la. És a dir, una melodia /-interrogativa, -emfàtica, -suspesa/, típica del patró 1 pot ser igual de vàlida per formular una pregunta que una melodia /+interrogativa, -emfàtica, -suspesa/ típica del patró 3, que es considera el patró prototípic per a les preguntes. Nosaltres no hem dut a terme aquesta fase de percepció, però podem dir que algunes de les preguntes que hem analitzat tenen un caràcter exclamatiu més que no pas interrogatiu. És el que passa, per exemple, amb l'enunciat «Quina festa han de fer?» o «Víctimes de què?», que en realitat estan negant que es pugui fer cap festa o que siguin víctimes d'alguna cosa.

Per tant, constatem que la melodia no té una correspondència única amb el tipus d'enunciat. És a dir, que servir-se d'una melodia /+interrogativa/ no implica forçosament que l'enunciat sigui una pregunta, sinó que la relació és més complexa.

Patrons	Trets fonològics
1. Inflexió final descendent	/-interrogatiu -emfàtic -suspès/
2. Inflexió final ascendent	/-interrogatiu -emfàtic +suspès/
3. Inflexió final ascendent ($\geq 80\%$)	/+interrogatiu -emfàtic -suspès/
4. Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat (10% a 50%)	/-interrogatiu +emfàtic -suspès/
5. Inflexió final ascendent – descendent	/-interrogatiu +emfàtic -suspès/
6. Inflexió final descendent-ascendent (de 10% a 120%)	/-interrogatiu +emfàtic +suspès/
7. Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat ($\geq 50\%$)	/+interrogatiu +emfàtic –suspès/
8. Inflexió final descendent-ascendent ($\geq 120\%$)	/+interrogatiu +emfàtic –suspès/

Quadre 4. Els patrons melòdics del català, segons Font-Rotchés (2005, 2007)

Amb les preguntes que hem analitzat nosaltres no hi hem trobat tots els patrons, sinó només els cinc primers. A partir del gràfic 1 podem veure que la melodia més utilitzada per a les preguntes encapçalades per un mot interrogatiu és la del patró 1, amb una diferència percentual força elevada respecte de totes les altres.

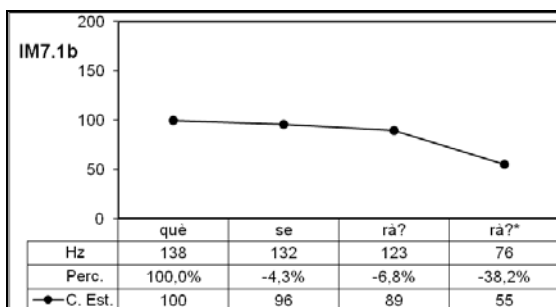

Gràfic 1. Classificació dels enunciats analitzats segons els patrons.

El patró 1. Inflexió final descendent

El patró 1 és el patró neutre per excel·lència. Es caracteritza perquè no és interrogatiu, ni enfàtic, ni suspès i, a més, és el més utilitzat en català. Les melodies que hi pertanyen, però, no solament ens serveixen per a les declaratives, sinó també per a les preguntes amb un element interrogatiu. Els contorns típics del patró 1 presenten un ascens inferior a un 40% fins al primer pic, un cos amb un pendent suau i una inflexió final amb un descens que no supera el 40% o amb un ascens de fins a un 10%. Nosaltres hem obtingut 29 melodies produïdes amb aquest patró, que representen el 70,73% dels enunciats.

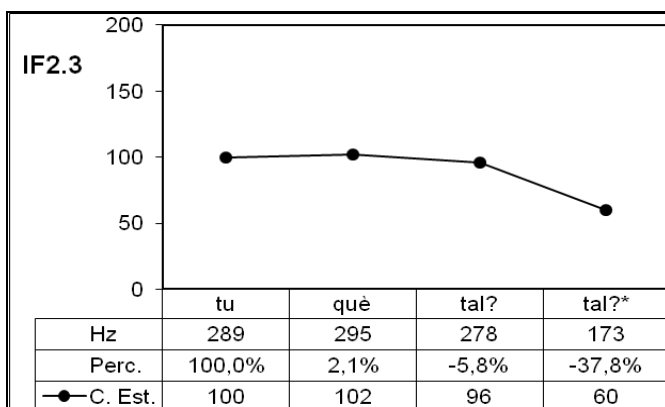
De les 29 melodies, només nou són pronunciades amb una melodia típica del patró 1 (neutra). Totes elles són preguntes curtes que requereixen informació no coneguda o bé pressuposada. Un exemple d'aquesta estructura neutra el trobem en el gràfic 2, amb la pregunta «*Què serà?*».

Gràfic 2. Contorn del patró 1 Inflexió final descendent.

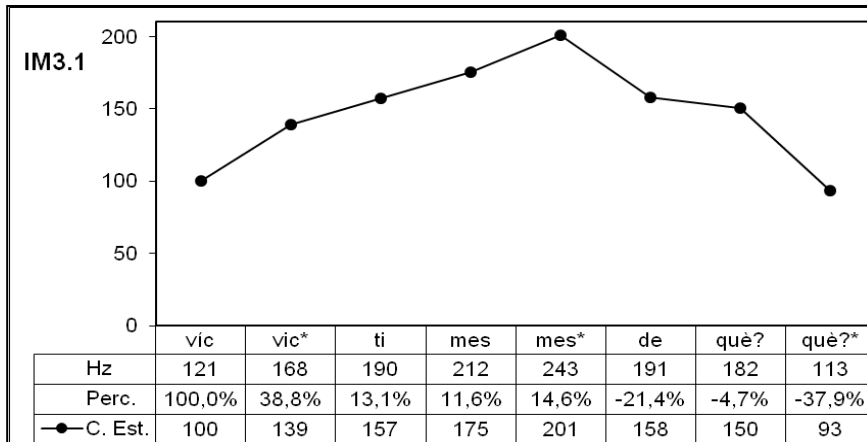
Vegem que la línia del contorn d'aquesta pregunta comença amb un primer pic *què*, que descendeix suaument fins a la darrera síl·laba tònica *-rà*, on té lloc la inflexió final amb un descens del 38,2%. Es tracta d'un cas típic del patró 1 amb una melodia neutra.

Un altre dels contorns és el de la pregunta «*Tu què tal?*». Si observem el gràfic 3, veiem que la primera síl·laba tònica de la melodia és *què*, per tant, situarem el primer pic sobre aquesta síl·laba tònica, que és posterior a la primera tònica del contorn, *tu*. El contorn acaba amb una inflexió final a *tal* amb un descens del 32,7%.

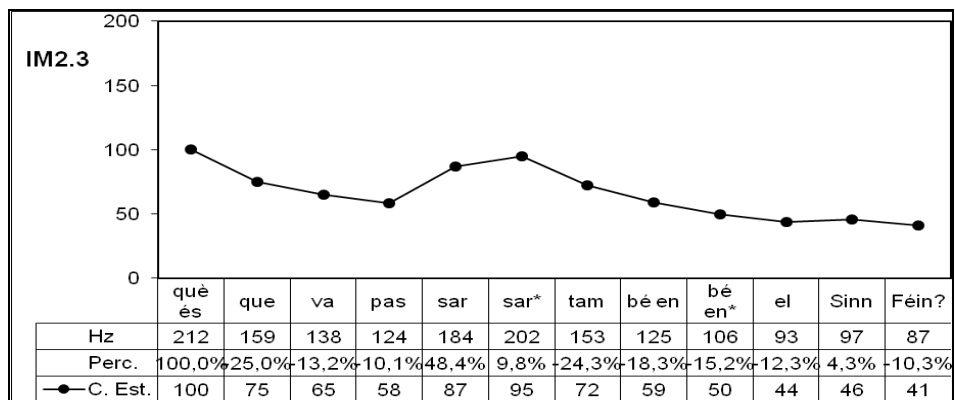
Gràfic 3. Contorn del patró 1 Inflexió final descendent.

Finalment, presentem un tercer contorn entonatiu, el del gràfic 4 «*Víctimes de què?*», en què veiem que el percentatge de la inflexió final és del 37,9%. Aquesta melodia, però, presenta un èmfasi al primer pic, ja que no solament està desplaçat a una síl·laba àtona posterior, sinó que, a més, presenta un ascens d'un 101% a *víctimes*.

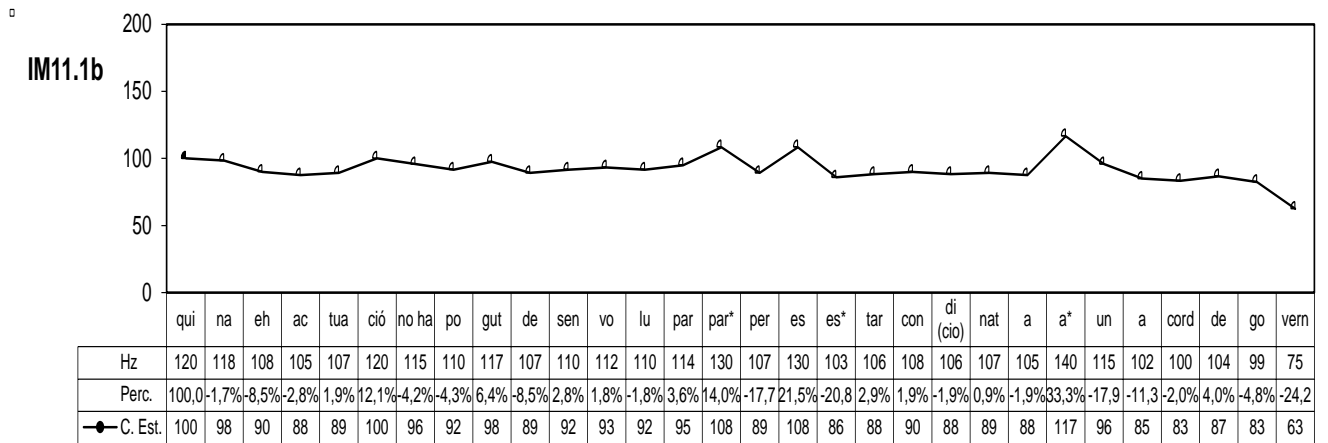
Gràfic 4. Contorn del patró 1 Inflexió final descendent.

Aquest tipus d'èmfasi no és l'únic: trobem també melodies que presenten un ascens en una paraula del cos, que es pot interpretar com una marca d'interrogació en alguns casos o bé com un èmfasi de paraula ascendent (definit per Font-Rotchés, 2007, 2011). És el cas, per exemple, de la pregunta «*Què és que va passar també en el Sinn Féin?*», al gràfic 5, que té el primer pic en la síl·laba tònica *Què és* i un ascens del 59% en la síl·laba tònica del cos *-ssar*, o de la pregunta «*Quina actuació no ha pogut desenvolupar per estar condicionat a un acord de govern?*», al gràfic 6, que presenta quatre èmfasis de paraula ascendent al llarg de la melodia: a *actuació*, *desenvolupar*, *estar* i *a*, alguns dels quals precedeixen una pausa².

Gràfic 5. Contorn del patró 1 Inflexió final descendent amb èmfasi de paraula al cos.

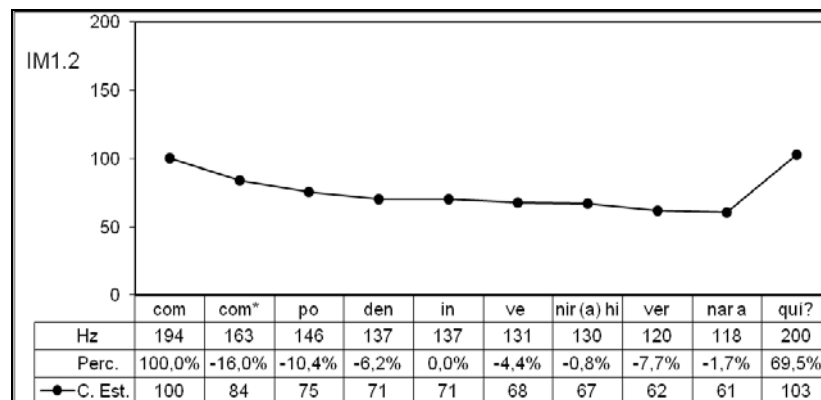
² Aquests tipus d'èmfasi no són exclusius del patró 1, sinó que es troben en les preguntes més llargues, siguin del patró que siguin.

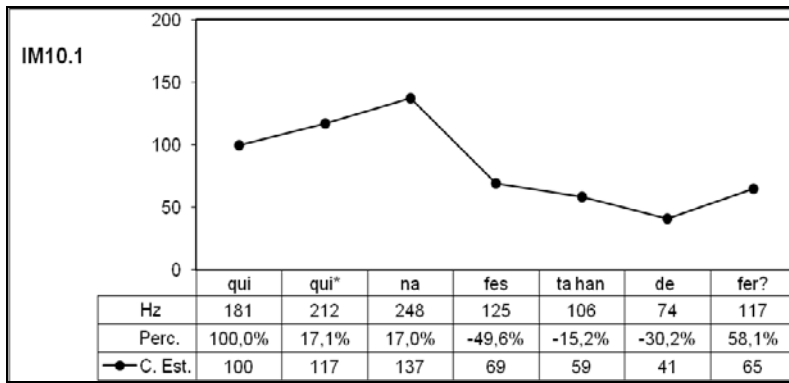
Gràfic 6. Contorn del patró 1 Inflexió final descendent amb èmfasi de paraula al cos.

Els patrons amb inflexió final ascendent: patrons 2 i 3

El patró 2 és el patró suspès i es caracteritza perquè té una inflexió final ascendent dins d'uns marges d'entre un 10% i un 80%. Les melodies que hi pertanyen es caracteritzen perquè són suspeses o inacabades, no interrogatives i no enfàtiques. Hem trobat cinc enunciats produïts amb aquest patró: «Com poden venir a hivernar aquí?»; «Què és que apareix ara?»; «Trobos que és açò, lo que hem de fer?»; «Com es fa un bunyol?»; «Quina festa han de fer?». Amb el corpus que hem obtingut, el patró 2 és el segon més utilitzat per a les preguntes pronominals, tot i que constitueix només un 12,1%. Es tracta, en gairebé tots els casos, de preguntes retòriques que presenten un èmfasi especial, cosa que explicaria aquesta entonació ascendent. Si escoltem les preguntes, a més, veurem que presenten un percentatge d'ascens molt més elevat aquelles preguntes que reflecteixen un cert grau d'implicació emocional per part del parlant. Ara bé, en el cas de la pregunta del gràfic 7, aquesta implicació no és tan intensa com en altres casos i, tanmateix, l'ascens és molt més elevat, un 69,5%. Sabem que l'entonació és una estratègia més per comunicar un contingut determinat i que és més habitual que l'entonació de les preguntes parcials sigui descendent pel fet que la interrogació ja queda garantida a partir de mecanismes gramaticals. Malgrat això, en determinats casos pot ser que el parlant s'esforci a fer un final ascendent per remarcar que es tracta d'una pregunta i que desitja que se li respongui. Per això, tot i l'element interrogatiu del principi, també fa servir una entonació ascendent.

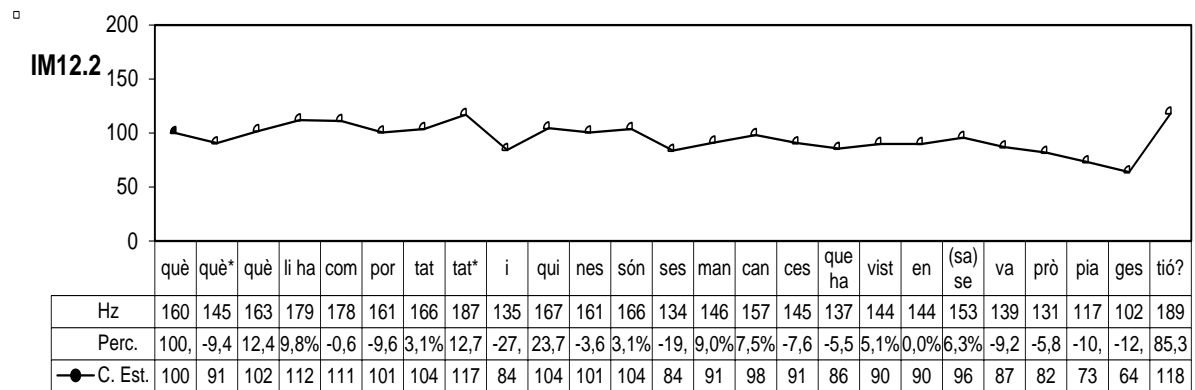

Gràfic 7. Contorn del patró 2 Inflexió final ascendent.

Gràfic 8. Contorn del patró 2 Inflexió final ascendent.

En el gràfic 8 veiem que l'ascens final és força pronunciat, d'un 58,1%, ja que hi intervenen també aspectes pragmàtics: l'informant expressa irritació. En aquest cas, no es tracta només d'una pregunta, sinó més aviat d'una exclamació pronunciada i potser per aquest motiu el parlant la produeix amb final ascendent.

Gràfic 9. Contorn del patró 3 Inflexió final ascendent (≥80%).

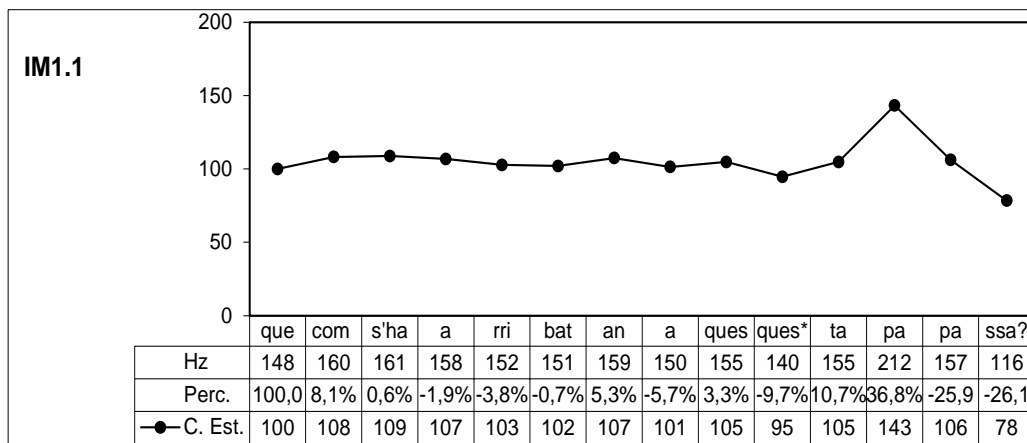
El patró 3, d'altra banda, està constituït per una inflexió final amb un ascens superior al 80% (un 100% equival a una octava en l'escala musical), i els contorns que en segueixen l'estructura melòdica són interrogatius, no emfàtics i suspesos. En aquest cas hem trobat només una pregunta amb aquest patró: «*Què li ha comportat i quines són les mancances que ha vist en la seva pròpia gestió?*». Es tracta d'una pregunta formulada, podríem dir, en to periodístic per requerir informació no coneguda. L'explicació d'aquest ascens tan pronunciat la podríem trobar també en la voluntat de l'emissor d'expressar el seu màxim interès a obtenir una resposta.

Els patrons emfàtics: el patró 4 i el 5.

Els patrons 4 i 5 són emfàtics, no interrogatius i acabats. Ara bé, tenen una estructura diferent. Cal dir que les preguntes parcials que presenten aquesta forma pressuposen una actitud del parlant no neutra amb matisos significatius diversos. En el corpus que analitzem, nosaltres hem trobat cinc interrogatives formulades amb el patró 4 i només una formulada amb el patró 5 (12,1% i 2,4%, respectivament).

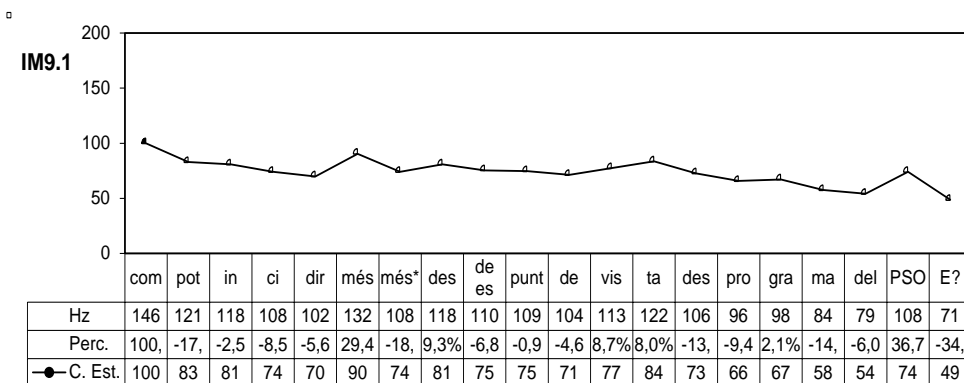
Els contorns típics del patró 4 es caracteritzen perquè presenten un ascens fins al primer pic inferior a un 40% i un cos amb un pendent suau. El que els distingeix és la inflexió final, que en el cas del patró 4 és un nucli elevat que es troba en el pic d'un ascens d'entre el 10 i el 50%, seguit d'un descens que arriba fins a valors inferiors als que s'havia començat la melodia.

Si observem la pregunta del gràfic 10 –en aquest cas, el *que* no actua de pronom interrogatiu sinó que introdueix la pregunta– veiem que el primer pic se situa en l'element interrogatiu *com*. L'estructura del contorn presenta un cos molt uniforme fins que arriba a la inflexió final, que comença en un punt elevat a (*pa-*) i continua amb un descens d'un 52%.

Gràfic 10. Contorn del patró 4 Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat (de 10% a 50%).

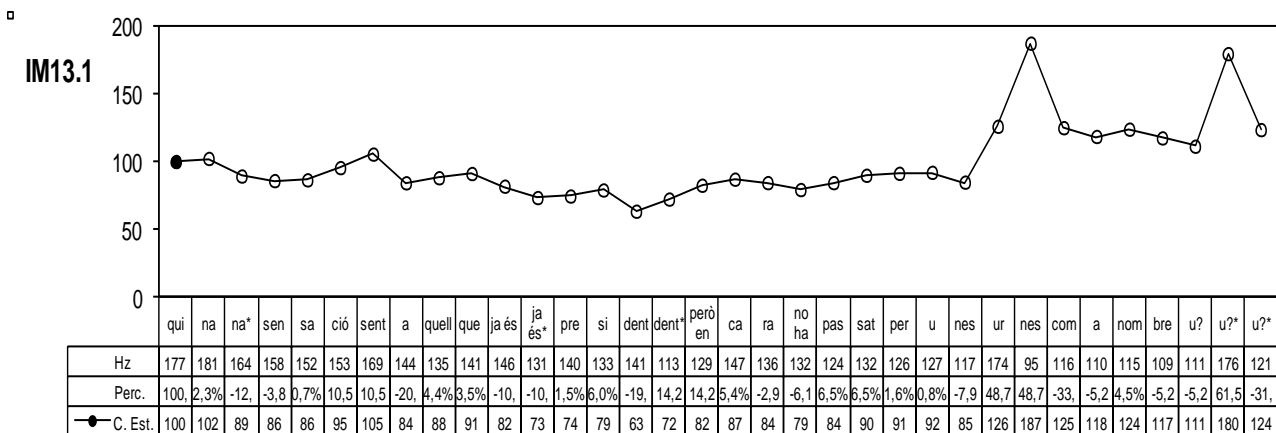
En un altre enunciat que segueix aquest patró (gràfic 11), hi trobem exactament les mateixes característiques: la melodia de la pregunta comença amb el primer pic, *com*, descendeix al llarg del cos amb algun petit ascens a *-més*, d'un 29,4%, i *vista*, d'un 16%. A la síl·laba pretònica final ascendeix un 36,7% fins a la darrera vocal tònica (*-PSO*), en què comença la inflexió final, i acaba amb un descens del 34,3%.

Gràfic 11. Contorn del patró 4 Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat (de 10% a 50%).

D'altra banda, els contorns típics del patró 5 es defineixen com a emfàtics i es caracteritzen perquè tenen un ascens fins a una vocal àtona posterior a la primera vocal tònica, un cos amb pendent suau i una inflexió final ascendent-descendent amb tres

valors –a diferència dels contorns del patró 4 que només tenen dos valors i una direcció descendent. Només hem trobat un enunciat que respon a aquest patró, el qual aporta un matís emfàtic de curiositat i interès «*Quina sensació sent aquell que ja és president però encara no ha passat per unes urnes com a nombre u?*».

Gràfic 12. Contorn del patró 5 Inflexió final ascendent-descendent.

Com veiem, la melodia del gràfic 12 comença a la primera síl·laba tònica, *Qui*, que constitueix el primer pic i el cos s'allarga fins a la inflexió final, a *u*, que té tres valors (111-180-124) i dues direccions: ascendent-descendent. En el cos, hi constatem èmfasis de paraula ascendent a *sent*, *president*, *encara* i *urnes*.

4. Conclusions

Com a comunitat lingüística i com a parlants competents que som tenim molt clara l'entonació que hem de fer servir en cada enunciat, segons la implicació que volem transmetre amb el que estem dient, segons l'emoció que volem expressar, entre d'altres. Un sol enunciat pronunciat amb entonacions diferents pot comunicar coses també molt diferents. Quan es tracta d'una pregunta absoluta, la nostra intuïció com a parlants ens diu que hem de produir una melodia que contingui un ascens, que és la que ens sembla més característica i la que concebem com a més típica. Ara bé, en la nostra hipòtesi pronosticàvem que probablement les preguntes parcials, ben al contrari que les absolutes, no tindrien una entonació ascendent, sinó descendent. Ens basàvem en la idea que pronunciar una entonació ascendent suposa als parlants un esforç que poden evitar si la comprensió de la intencionalitat interrogativa queda garantida pel context gramatical, com és el cas de les preguntes parcials.

Doncs bé, després d'analitzar els 41 enunciat del corpus podem dir que, efectivament, l'entonació més utilitzada per a les interrogatives pronominals és descendent (patró 1, 4), però que trobem també contorns amb final ascendent (patrons 2 i 3) i amb final ascendent-descendent (patró 5). Si mirem el gràfic 4, podem veure que hem trobat cinc patrons diferents. Dels 41 enunciat, 32 –un 78%– tenen una melodia amb un final descendent, i nou –un 21,9%– contenen algun tipus d'ascens al a inflexió final, entre els quals només tres presenten un augment superior al 50%. Per tant, podem dir que no hi ha una correspondència única entre la melodia descendent i les preguntes pronominals.

D'altra banda, la melodia més utilitzada és la del patró 1, amb un 70,73%, seguida de la del patró 2 i 4 amb un 12,1% dels casos i un escàs 2,4% dels patrons 3 i 5. Així doncs, podem afirmar que les interrogatives pronominals en menorquí tenen majoritàriament com a base el patró 1, que és el neutre per excel·lència (no interrogatiu, no emfàtic, no suspès) i corroborar la hipòtesi inicial. Els altres patrons, el 2, 3, 4 i 5 tot i que tenen una freqüència d'aparició més baixa, no són menys significatius, sobretot si tenim en compte que hem extret els enunciatos d'entrevistes o de tertúlies de la ràdio, els quals no sempre es troben en un context totalment informal i espontani, tot i que han estat emesos en un context prou relaxat. Tot i així, veiem que els parlants utilitzen en major mesura contorns amb algun tipus d'èmfasi, tot remarcant determinades paraules o desplaçant els accents a vocals àtones, com hem vist en les melodies dels patrons 1, 2 i 3, o amb una inflexió final ascendent, la qual comporta una càrrega significativa, ja sigui d'exclamació ja sigui de mostra interès per la resposta o, finalment, amb una inflexió final /+emfàtica/, com serien els enunciatos que segueixen el patró 4, que focalitzen la pregunta en la darrera paraula, o el que segueix el 5, en què hem detectat un matís d'interès i de curiositat per la resposta.

5. Referències bibliogràfiques

- CANTERO SERENA, F. J. (2002): *Teoría y análisis de la entonación*, Barcelona, Ed. de la Universitat de Barcelona.
- CANTERO SERENA, FRANCISCO J.; FONT ROTCHÉS, DOLORS (2009): 'Protocolo para el análisis melódico del habla', *Estudios de Fonética Experimental*, núm. XVIII, pp. 17-32.
- FONT-ROTCHÉS, DOLORS (2005): *L'entonació del català. Patrons, tonemes i marges de dispersió.*, Universitat de Barcelona. <http://www.tesisenxarxa.net/TDX-0802106-114003/> (consultat el 2/12/2011).
- (2007): *L'entonació del català*, Biblioteca Milà i Fontanals, 53. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
  - (2008): 'Els patrons entonatius de les interrogatives absolutes del català central', *Llengua i Literatura*, núm. 19, pp. 299-329.
  - (2009a): 'El parlar menorquí. L'entonació de les interrogatives absolutes', *Randa*, núm. 63, pp. 271-290.
  - (2009b): 'L'entonació de les interrogatives pronominals en català central', *Els Marges. Revista de llengua i literatura*, núm. 87, pp. 41-64.
  - (2011): 'Èmfasis bàsics de l'entonació en els contorns del català central', Lloret, M. R. y Pons, C (ed.): *Noves aproximacions a la fonologia i la morfologia del català*. Institut Interuniversitari de Filologia valenciana: Alacant, pp.193-216
- MASCARÓ I PONS, I. (1986): "Introducció a l'entonació dialectal catalana". *Randa*, 22, 5-38.
- (1987): "Ciutadella-Maó. Greu vs. Agut en dos parlars menorquins. Plantejament de la qüestió". *Randa* (Palma de Mallorca), 21, 197-211.
- PAYRATÓ, LLUÍS (2002): 'L'enunciació i la modalitat oracional', dins Solà, Joan [dir.] i altres: *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries.
- PRIETO VIVES, PILAR (2002): 'Entonació', dins Solà, Joan [dir.]: *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries.